үндэс суурь болох тул батлагдан гарсан хууль, эрх зүйн баримт бичгүүдийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд онцгой анхаарах;

4. Зарим улс хилийн халдашгүй дархан байдлаа хангах тогтолцоог төрийн бодлогоор зохицуулан “Хил баян бол улс баян”, “Хил амгалан бол улс амгалан”, “Хил хүчтэй бол улс хүчтэй" зэрэг уриан дор хэрэгжүүлж байгааг анхаарч өөрийн улсдаа хэрэгжүүлэх зэрэг саналыг дэвшүүлж байна.

БХИС-ийн БХУА-ийн магистрант,
дэд хурандаа Я. Түвшинбаатар

ХИЛИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫН ТАЛААРХИ ТӨРИЙН БОДЛОГО ТҮҮНИЙ ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ЗАРИМ АСУУДАЛ

Өнөөдөр хөдөөгийн хүн амын ихэнх нь төврүүгээ нүүдэллэж олонх нь нийслэлд амьдрах болсноор хил орчмын нутаг дэвсгэр эзэнгүйрч байна. Экологийн нөхцөл байдалд нүүрлэж буй цөлжилт говийн бүсийг төдийгүй тал хээр, ойт хээрийн бүс нутгийг хамарч байгаагаас хүн амын амьдрал ахуйд нөлөөлж, хилийн дагуу асар уудам газар нутаг эзэнгүйрч улсын хил хамгаалалтад шууд нөлөөлөх боллоо.

Аливаа улсын хил нь нийгэм, улс төрийн ээдрээтэй бодит үзэгдэл мөн бөгөөд түүнийг айл зэргэлдээ орших улсуудын төрийн эрх барих дээд байгууллагатай хамтран шийдвэрлэж, хоёр улсын болон олон улсын эрх зүйн баримтаар баталгаажуулан хэрэгжүүлдэг онцлогтой юм. Дэлхий нийтэд өрнөж байгаа даяршил, нийгэм, улс төрийн байдал, манай орны гадаад дотоод бодлого нь улсын хилийн аюулгүй байдал, хил хамгаалалтын асуудалд шинжлэх ухааны үүднээс хандахын чухлыг харуулж байна.

Сүүлийн үед гарч буй томоохон өөрчлөлтүүд, хил дамнасан гэмт хэрэг, нийгэм эдийн засгийн хямрал зэргээс үүдэн гарч буй сөрөг үзэгдлүүд нь улсын хил, хил орчмын нутаг дэвсгэрт илэрч Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалд бодитоор нөлөөлөх болов. Өнөөдөр улс орны нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдалд учруулж болзошгүй аюул занал, эдийн засгийн хямрал, хил дамнасан зохион байгуулалттай гэмт хэрэг зэрэг хил дамнасан үндэсний шинжтэй аюул, зөрчил бүхэн хилийн орон зайд хуримтлагдаж байна. Үүнтэй холбогдуулан дээр дурдагдсан аюулуудыг арилгах, саармагжуулах зорилгоор төрөөс авч хэрэгжүүлж байгаа улс төр, нийгэм, цэргийн шинжтэй арга хэмжээнүүдийн зэрэгцээ "Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын ашиг сонирхолд хилийн орчинд учруулж болзошгүй аюул занал”-ын ерөнхий тодорхойлолт, тэдгээрийн үндсэн шалгуур үзүүлэлтүүд түүн дотроос газар нутгийн маргаан, зэргэлдээ улсад гарч байгаа цэргийн үйл ажиллагааны идэвхжил, улсын хил, хил орчмын

нутаг дэвсгэрт явагдаж буй салан тусгаарлах бодлого, үйл ажиллагаа, нийгэм улс төрийн түгшүүртэй байдлын голомт үүсэх үндсийг судлан төрөөс хилийн аюулгүй байдлыг хангах бодлого боловсруулж албан ёсоор баталгаажуулах асуудал онцгой чухлаар тавигдаж байна.

Тиймээс төрөөс хилийн аюулгүй байдлыг хангах бодлогыг шинэчлэн гаргаж, үүндээ тулгуурлан хилийн аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоо бүрдүүлж хэрэгжүүлэх, хөгжүүлэх зайлшгүй шаардлага тулгарч байна.

Төрөөс улсын хилийн талаар дараах эрх зүйн акт, хууль тогтоомж. гэрээ хэлэлцээрийг боловсруулан баталсан. Үүнд:

Монгол Улсын хилийн тухай хууль;

БНХАУ, ОХУ-тай байгуулсан улсын хилийн гэрээнүүд;

Улсын хилийг газар дээр нь тогтоосон болон олон удаа дараа хамтарч шалгаж тодотгосон Засгийн газар хоорондын протоколууд;

Монгол-Хятадын хилийн боомтууд тэдгээрийн дэглэмийн тухай БНХАУ-ын Засгийн газар, Монгол-Оросын хилийн дэглэм, хилийн будлианыг зохицуулах тухай ОХУ-ын Засгийн газартай хийсэн хэлэлцээр;

Монгол Улсын төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого;

Монгол Улсын хил хамгаалах дүрмүүд;

Улсын хил хамгаалалтад иргэдийг оролцуулах журам;

Бүсчилсэн хил хамгаалалтын үзэл баримтлал зэрэг эрх зүйн актууд гарч одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж байна.

Гэвч "Монгол Улсын төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого”-д хилийн аюулгүй байдлын талаар огт хөндөлгүй орхигдуулсан байна,

“Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-д Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлын бүрэлдэхүүнд хил хязгаар, нутаг дэвсгэрийн халдашгүй, бүрэн бүтэн байдлыг цогц байдлаар хамруулсан нь хилийн аюулгүй байдлын эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгоход баримтлах төрийн бодлого юм. Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын “Хил хязгаар нутаг дэвсгэрийн халдашгүй, бүрэн бүтэн байдал" 3-р зүйлийн 1.2 дах хэсэгт:

Нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хангах зарчимтай уялдуулан Монгол Улсын газрын сангийн нэгдсэн бодлого, удирдлагын тогтолцоог боловсронгуй болгоно.

- Улсын хил хамгаалатад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх, урамшуулах бодлого явуулна.

- Гадны дүрвэгсэд олноор хил даван орж ирэх, гэнэтийн хяналтгүй нөхцөл байдал үүсэхээс сэргийлэх бэлэн байдлын тогтолцоог бүрдүүлж, эрх зүй, улс төр, дипломатын цогц арга хэмжээг авна.

- Хилийн хамгаалалт, хяналт шалгалтын үйл ажиллагаанд мэдээллийн нэгдмэл, шуурхай байдлыг баталгаатай хангах зохион байгуулалт, техник, технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлнэ.

- Хил орчмын бүс нутгийг хөгжүүлэхэд үндэсний нэгдмэл ашиг сонирхлыг дээдэлж, Монгол Улсын бүрэн эрхт байдал, хил хязгаар, нутаг дэвсгэрийн бүрэн бүтэн байдлыг бататгах зарчмыг үндэс болгоно.

- Хил дээр боомт нээх, хаах, боомтын ажиллагааны горимд өөрчлөлт оруулах асуудлыг төрийн эрх барих дээд байгууллага шийдвэрлэнэ.

- Хилийн дагуух орон нутгийн хөгжлийн бодлого, гадаад харилцаа нь төрийн нэгдсэн бодлогод захирагдана гэж хилийн аюулгүй байдлыг хангах төрийн бодлогыг тодорхойлон өгсөн байна.

Төрийн бодлогыг Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд тодорхойлсон боловч тухайн заалтууд нь зөвхөн тунхаглалын чанартай болсон байна. Төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлогод сүүлийн үед олон улсын хэмжээнд болон хил судлалын шинжлэх ухааны судалгааны категори болсон “хилийн орон зай”, “хилийн аюулгүй байдал”, "хилийн харилцаа”, “хилийн талаар баримтлах бодлого”, “хил орчмын нутаг дэвсгэр”, “хилийн орчин”, "хилийн хүрээ" зэрэг нэр томъёонууд, хилийн талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэгч объект, субъектууд, хилийн орон зайд Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалд учирч болох аюул заналын үндэс зэргийг тодорхойлоогүй байна. Тиймээс үндэсний аюулгүй байдал, тэр дундаа хилийн аюулгүй байдлын талаар үүрэг хүлээсэн субъектүүдэд хариуцлага тооцох эрх зүйн үндэс одоогоор байхгүй байна.

Үүнээс үзэхэд нийгмийн болоод улсын хилийн орон зайн өнөөгийн байдалд дүгнэлт хийж, төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого баримт бичгийг шинэчлэн найруулах шаардлагатай байна.

Манай улс нь хилийн аюулгүй байдлаа хангах гадаадэрх зүйн орчныг НҮБ-ын бүрэн эрхт гишүүн болж хилийн аюулгүй байдлыг хангахтай холбогдсон гэрээ, коневцид нэгдэн орсоноор, Монгол Улс, ОХУ-ын хооронд, Монгол Улс, БНХАУ-ын хооронд байгуулсан Хилийн дэглэмийн гэрээг УИХ-аар соёрхон баталсанаар хэрэгжүүлж байна.

Харин дотоод Хилийн аюулгүй байдлыг хангах эрх зүйн орчныг Үндсэн хууль, Монгол Улсын хилийн тухай хууль, Монгол Улсын төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Хил хамгаалалтын дүрэм-I,II,III ангиар тус тус хэргэжүүлж байна. Түүнчлэн өнөөдрийн байдлаар хилийн дэглэмийн болон хилээр зорчигч, ачаа тээш, тээврийн хэрэгслийг харилцан нэвтрүүлэх, зорчих нөхцөл, боомтын асуудлаархи 50 гаруй Монгол Улсын олон улсын гэрээ үйлчилж байна. Харин хилийн аюулгүй байдал, түүнийг хангах талаар тусгайлан гаргасан хууль эрх зүйн акт

өнөө хэр гараагүй ч хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлын тухай Монгол Улсын төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого баримт бичигт анх удаа дурдсан байна.

Төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлого баримт бичигт “Хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдал нь Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал, язгуур ашиг сонирхол тухайн нутаг дэвсгэрт хангагдсан байдлаар тодорхойлогдоно[1]” гэж заасан байна.

Дээрх эрх зүйн акт, бусад баримт бичгүүдэд хийсэн дүгнэлтээс харахад хилийн аюулгүй байдал гэж юу болох талаар томъёолол байхгүй. улсын хилийн хамгаалалт, хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлын талаар дээр дурьдагдсан хууль тогтоомжид өөр өөрөөр тусгасныг харж болно.

Үүнээс үүдэн “Хилийн аюулгүй байдал”-ыг эрх зүйн хувьд хуульчлах ёстой гэж үзэж байна.

Монгол Улсын олон улсын гэрээгээр улсын хилийг хууль бусаар өөрчлөхгүй байх, түүний аюулгүй байдалд занал хийсэн аливаа үйлдлийн эсрэг тэмцэхийн тулд хүний эрх, эрх чөлөөг хязгаарлах, хилийн болон хил орчмын дэглэм, боомтод мөрдөх журам зэргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор Монгол Улсын хууль, эрх зүйн үйлчлэх нутаг дэвсгэрийн зах хязгаараар улсын хилийг тодорхойлсон байдаг. Тиймээс улсын хилийн аюулгүй байдал нь Монгол Улсын тусгаар тогтнол, бүрэн эрхт байдал хадгалагдан хамаарах орон зайн хүрээний зах хязгаар дотор гарсан хуулиар тодорхойлогдох ёстой.

Хилийн аюулгүй байдлыг хуульчлах ньтөрөөс хилийн талаар баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх субъектуудыг тодорхой болгох, төрийн бусад байгууллагуудын бүрэн эрхийг хуваарилахад шийдвэрлэх үүрэг гүйцэтгэх, тэдний хүчийг нэгтгэж хилийн аюулгүй байдлыг хангахад нэн чухал эрх зүйн үндэслэл болно.

Улсын хилийн аюулгүй байдлыг хангах тогтолцоог бүрдүүлэх явцад буй болсон өнөөгийн байдал, өөрчлөлтүүдтэй холбон авч үзэх нь зүйтэй.

Нийгмийн хурдацтай хөгжлийг дагаад хилийн орон зайд өрнөж буй харилцааны бүх асуудлыг хуульчласан эрх зүйн баримт бичгээр шийдэх шаардлага зүй ёсоор урган гарч ирж байна.

Өнөөдөр мөрдөгдөж байгаа эрх зүйн актуудад бага боловч дүн шинжилгээ хийж үзэхэд тулгуур ойлголтуудыг нэг мөр болгох, хилийн аюулгүй байдлын үндэслэлийг гаргах, Ерөнхийлөгч болон Засгийн газраас гаргаж буй баримт бичгүүдийг цэгцлэх, нэг мөр болгох, хуулийн заалтад нийцүүлэх асуудлууд байгаа нь харагдаж байна.

[1] Цахим эх сурвалж: www.legalinfo.mn

Хилийн аюулгүй байдлын талаар Монгол Улсын төрөөс баримтлах бодлого. эрхэм зорилго бол улсын хил хязгаар нутагт аюулгүй байдлыг хангах явдал юм гэж тодорхойлж болох юм.

Иймд хил хязгаар, хил орчмын нутаг дэвсгэрийн аюулгүй байдлыг хэрхэн хангах вэ? гэсэн асуулт зүй ёсоор урган гарч байна.

Улсын хилийн аюулгүй байдлыг хангах явдал нь бүхэлдээ үндэсний аюулгүй байдлыг улсын хил болон хил орчмын нутаг дэвсгэрт хангах ажиллагаа тул улс орныг батлан хамгаалах арга хэмжээний нэг хэсэг юм.

Хилийн аюулгүй байдлыг хангах зорилго нь хилийн орчинд Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг хамгаалах, гадаад, дотоодын аюул, заналаас төр, нийгэм, иргэний аюулгүй байдлыг хангах, хилийн талаар байгуулсан улсын болон олон улсын гэрээ хэлэлцээр, эрх зүйн хэм хэмжээг сахих, хөрш улстай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх, учирч болзошгүй аюул заналаас урьдчилан сэргийлэх, арилгах тогтолцоо бүрдүүлэхэд оршиж байна.

Үүнээс үндэслэн хилийн аюулгүй байдлыг хангах үндсэн зорилт бол:

газар нутгийн бүрэн бүтэн байдал;

улсып тусгаар тоггнолыг хангах;

улсын хил, хязгаар нутагт сайн хөршийн харилцаа, энх тайвнаар зэрэгцэн оршиход чиглэгдсэн, хилийг зөрчилгүй байлгах болон улсын зарчим, бусад улс хоорондын эрх зүйн хэм хэмжээг сахиулах;

хилийн шугамын явалтыг хууль бусаар өөрчлүүлэхгүй байх;

хилийн дэглэм, журмыг хувь хүмүүс, хуулийн этгээдүүдээр сахиулах явдал гэж тодорхойлж болох юм.

Хилийн аюулгүй байдлын талаар өнөөгийн мөрдөж буй эрх зүйн актууд, хуулиудад бүрэн хэмжээгээр тусгагдаагүй байгаа ба цаашид түүнийг улам боловсронгуй болгох шаардлага урган гарч байна. Үүний тулд дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх нь зүйтэй юм. Үүнд:

1. “Хилийн аюулгүй байдал”-ын үйл ажиллагааг боловсронгуй болгож тодотгох, хуульчлах;
2. Улсын хилийн тухай хуулийг шинэчлэн найруулах;
3. Үндэсний аюулгүй байдлын тухай хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалд “хилийн аюулгүй байдал”-ын талаар нэмэлт өөрчлөлт оруулах, тайлбар өгөх;
4. Монгол Улсын төрөөс хилийн талаар баримтлах бодлогод хилийн аюулгүй байдлыг хангах талаар нэмэлт, тодотгол оруулах;
5. Хилийн аюулгүй байдлыг хангах төрийн удирдлагын үйл ажиллагааг нэгтгэн уялдуулах;
6. Олон улсын харилцааг сайжруулахад түлхэц болох улс орны улс төр, эдийн засаг, нийгмийн өөрчлөлтөд нийцсэн бодлого. үйл ажиллагаа явуулах;

7. Хөрш улстай хилийн асуудлаар байгуулсан гэрээ, хэлэлцээрийг шинэчлэн боловсронгуй болгох шаардлагатай гэж үзэж байна.

Түүнчлэн Монгол Улсын эрүүгийн болон захиргааны хариуцлагын тухай хуулиудад хилийн аюулгүй байдлыг хангах талаар тэр бүр бүрэн хэмжээгээр тусгаагүй учир тэдгээрт зохих хэмжээгээр нэмэлт оруулах шаардлага ч байгааг тэмдэглэх нь зүйтэй юм.

ХСИС-ийн Удирдлагын сургуулийн
821 дүгээр дамжааны сонсогч,
дэд хурандаа В.Пүрэвбаасан

ХИЛИЙН БООМТЫН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХ ЗАРИМ АСУУДАЛ

Хүн төрөлхтөний үүсэл, хөгжлийн бүх үе шатад хувь хүн, нийгэм, улс орон, хамтын нийгэмлэгийн амьдрал үйл ажиллагааны салшгүй дагууль нь аюул занал байсаар ирсэн. Аюулгүй байдлын асуудалд төдийлөн анхаарал тавьж байгаагүйгээс өрх гэр, компани, улс орон бутран сөнөж, дайн самуун дэгдэж гай гамшиг тарьж байв.

Аюул нь аюулгүй байдлын объектыг устгах, тонон дээрэмдэх, хүлцэнгүй захирагдах байдалд оруулах, дарамтлан дээрэмдэх, устгахад чиглэсэн үйл ажиллагааг төлөвлөх, бэлтгэх, уг үйлдлийг гүйцэтгэхийг санаархах зэрэг янз бүрийн хэлбэрээр илэрдэг байна.

Аливаа улсын хил нь нийгэм, улс төрийн ээдрээтэй асуудлын нэг бөгөөд түүнийг хөрш зэргэлдээ орших улсуудын төрийн эрх барих дээд байгууллага хооронд хамтран шийдвэрлэж, хоёр улсын болон олон улсын эрх зүйн баримтаар баталгаажуулдаг онцлогтой.

Дэлхий нийтэд өрнөж байгаа даяаршил, нийгэм, улс төрийн байдал, манай орны гадаад дотоод бодлого нь улсын хилийн аюулгүй байдал, хил хамгаалалтын асуудалд шинжлэх ухааны үүднээс хандахын чухлыг харуулж байна.

Орчин үеийн дэлхий ертөнцөд гарч буй томоохон өөрчлөлтүүд, хил дамнасан гэмт хэрэг, нийгэм эдийн засгийн хямрал зэргээс үүдэн гарч буй сөрөг үзэгдлүүд нь улсын хил, түүний орчинд хурцаар илэрч Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдалд бодитойгоор нөлөөлөх болов.

Улсын хил зөрчих, зэвсгийн наймаа, алан хядах ажиллагаа, мансууруулах бодисын худалдаа, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг хүрээгээ тэлж байгаа нь түүнтэй тэмцэх хил хамгаалах байгууллагын ажиллагааг шинэ нөхцөл байдалд шинэлэг арга хэлбэрээр өөрчлөн сайжруулахыг шаардаж байна.